OIKEUSMINISTERIÖ

LAUSUNTO

Lainvalmisteluosasto

LsN Maarit Leppänen

27.4.2018

Eduskunnan lakivaliokunnalle

Hallituksen esitys likesalaisuuslaiksi ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi (HE 49/2018 vp)

Hallituksen esityksessä ehdotetaan säädettäväksi uusi liikesalaisuuslaki sekä tehtäväksi muutoksia lukuisiin muihin lakeihin.

Esityksellä pantaisiin täytäntöön Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi (EU) 2016/943 julkistamattoman taitotiedon ja liiketoimintatiedon (liikesalaisuuksien) suojaamisesta laittomalta hankinnalta, käytöltä ja ilmaisemiselta.

Liikesalaisuuslaissa säädettäisiin liikesalaisuuksien suojasta ja siviilioikeudellisista oikeussuojakeinoista. Sopimattomasta menettelystä elinkeinoelämässä annetun lain liikesalaisuuksia sekä teknisiä ohjeita ja esikuvia koskeva sääntely ehdotetaan kumottavaksi siten, että sääntely tarpeellisilta osin sisällytettäisiin uuteen lakiin. Lisäksi esityksessä ehdotetaan, että liikesalaisuuden osalta käytettävä käsitteistö yhdenmukaistettaisiin siten, että lainsäädännössä käytettäisiin johdonmukaisesti käsitettä liikesalaisuus.

Oikeusministeriö lausuu esityksestä vain siltä osin kuin se keskeisesti kuuluu oikeusministeriön hallinnonalaan.

Yleistä

Oikeusministeriö puoltaa uuden liikesalaisuuksia koskevan erillislain säätämistä. Direktiivin implementointi muuttamalla voimassa olevaa lainsäädäntöä olisi ollut teknisesti vaikeaa.

Direktiivin implementointiin on liittynyt monia haasteita. Näistä haasteista huolimatta ehdotus uudeksi liikesalaisuuslaiksi on ehyt ja ymmärrettävä kokonaisuus. Oikeusministeriö pitää erityisesti arvossa sitä, että lakiin on pyritty ottamaan direktiivin säännösten sisältö, eikä tarpeettomaan jäljentämiseen ole sorruttu.

Oikeudeton ja oikeutettu

Oikeusministeriö pitää tärkeänä, että lain 4 §:ssä kielletään nimenomaisesti liikesalaisuuden käyttäminen ja ilmaiseminen silloin, kun se on oikeudetonta. Käsitettä ”oikeudeton”

Käyntiosoite	Postiosoite	Puhelin	Faksi	Sähköpostiosoite
Eteläesplanadi 10 HELSINKI	PL 25 00023 VALTIONEUVOSTO	02951 6001	09 1606 7730	oikeusministerio@om.fi

ei ole käyttämisen ja ilmaisemisen osalta määritelty. Direktiivissä oikeudettomuus (ts. laittomuus) on määritelty ja määritelmä on kytketty liikesalaisuuden haltijan suostumuksen puutteeseen. Oikeusministeriö katsoo esityksessä todetun mukaisesti, ettei direktiivin kaltaista suostumukseen kytkettyä määritelmää tule sisällyttää lakiin. Tämä johtuu siitä, että ajateltavissa on lukuisia tilanteita, joissa liikesalaisuuden ilmaiseminen on oikeutettua ja perusteltua vaikka liikesalaisuuden haltijan lupaa ei ole siihen saatukaan. Liikesalaisuuden ilmaiseminen esimerkiksi asianajajalle, lääkärille tai viranomaiselle voi monessa tapauksessa olla täysin oikeutettua, vaikka siihen ei ole liikesalaisuuden haltijan suostumusta. Näistä poikkeuksista salassapitovelvollisuuteen ei direktiivissäkään säädetä, mutta ne ilmenevät implisiittisesti esimerkiksi liikesalaisuuksien luottamuksellisuuden säilyttämistä oikeudenkäynnin aikana koskevasta 9 artiklasta.

Kysymys on tärkeä, koska lakiehdotuksen 5 ja 6 §:ssä säädettäisiin direktiivin tavoin eräistä spesifeistä tilanteista, joissa liikesalaisuuden hankkiminen, käyttäminen tai ilmaiseminen ei olisi oikeudetonta. Koska 3 ja 4 §:ssä kielletään vain liikesalaisuuden oikeudeton hankkiminen, käyttäminen ja ilmaiseminen, on tärkeää korostaa, etteivät 5 ja 6 §:t muodosta tyhjentävää luetteloa niistä tapauksista, joissa liikesalaisuuden hankkiminen, käyttäminen ja ilmaiseminen on oikeutettua. Oikeutetun ja oikeudettoman toiminnan välinen raja on nyt kysymyksessä olevissa asioissa väistämättä epäselvä ja tulee aina viime kädessä arvioitavaksi tapauskohtaisesti.

Asianosaisjulkisuuden rajoittaminen silloin, kun asianosainen on oikeushenkilö

Suomessa oikeus julkiseen oikeudenkäyntiin kuuluu perusoikeuksiin. Perustuslain 21 §:n 2 momentin mukaan käsittelyn julkisuus turvataan lailla. Tämä oikeus sisältyy myös Euroopan neuvoston ihmisoikeussopimuksen 6 artiklan 1 kappaleeseen, YK:n kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskevaan kansainvälisen yleissopimuksen 14 artiklan 1 kappaleeseen sekä Euroopan unionin perusoikeuskirjan 47 artiklan 2 kohtaan. Lain tasolla julkisuusperiaate on toteutettu muun muassa oikeudenkäynnin julkisuudesta yleisissä tuomioistuimissa annetulla lailla sekä oikeudenkäynnin julkisuudesta hallintotuomioistuimissa annetulla lailla (381/2007).

Oikeudenkäynnin julkisuus voidaan karkeasti jakaa asianosaisjulkisuuteen ja yleisöjulkisuuteen. *Asianosaisjulkisuudella* tarkoitetaan asianosaisen asemassa olevan henkilön oikeutta osallistua oman asiansa käsittelyyn sekä saada tieto ja lausua kaikista niistä seikoista, jotka ovat asian käsittelyssä tulleet esille. Asianosaisjulkisuus turvaa ensisijaisesti kontradiktorisen periaatteen ja asianosaisten yhdenvertaisen aseman toteutumisen oikeudenkäynnissä. Oikeudenkäynti, jossa vain toisella asianosaisella olisi tieto tuomioistuimelle esitetystä aineistosta, ei täytä oikeudenmukaiselle oikeudenkäynnille asetettuja vaatimuksia.

Yleisöjulkisuudella tarkoitetaan sitä, että kenellä tahansa on oikeus ja mahdollisuus saada tietoja oikeudenkäynneistä, käydä seuraamassa tuomioistuimissa järjestettäviä suullisia käsittelyjä, saada tieto tehdyistä ratkaisuista ja tutustua oikeudenkäynneissä kertyneisiin ja niissä syntyneisiin oikeudenkäyntiasiakirjoihin. Yleisöjulkisuuden kautta kaikki voivat

varmistuvat siitä, että tuomioistuimet lainkäyttötoiminnassaan noudattavat lakia. Yleisöjulkisuus turvaa näin ollen viime kädessä tuomiovallan legitimiteettiä.

Yleisöjulkisuutta voidaan rajoittaa, jos muu lain turvaama intressi niin edellyttää. Esimerkiksi liikesalaisuuden tuleminen julki oikeudenkäynnissä on hyväksytty peruste yleisöjulkisuuden rajoittamiselle. Asianosaisjulkisuutta ei juuri voida rajoittaa.

Liikesalaisuusdirektiivin 9 artikla kuitenkin edellyttää, että liikesalaisuuden luottamuksellisuuden turvaamiseksi tulee voida rajoittaa myös asianosaisen oikeutta saada tieto liikesalaisuuden laittomaan hankkimiseen, käyttämiseen tai ilmaisemiseen liittyvän oikeudenkäynnin oikeudenkäyntiaineistosta tai osallistua tällaisen oikeudenkäynnin suulliseen käsittelyyn taikka sallia asianosaiselle annettavaksi vain sellainen toisinto tuomioistuimen ratkaisusta, josta liikesalaisuutta koskevat kohdat on poistettu tai muutettu. Artiklan mukaan käsittelyyn saa kuitenkin aina osallistua vähintään yksi luonnollinen henkilö ”asianosaisena” asianosaista kohti. Tästä seuraa käytännössä, ettei tiedonsaanti- ja osallistumisoikeutta koskevaa rajoittamista voida kohdistaa asianosaiseen, joka on luonnollinen henkilö. Asianosaisen asianajajien tai muiden avustajiksi rinnastettavia edustajien määrää ei myöskään saa rajoittaa.

Käytännössä direktiivi ei siis edellytä, että jäsenvaltioiden lainsäädäntöön sisällytetään mahdollisuus rajoittaa asianosaisjulkisuutta, mutta laissa olisi oltava mahdollisuus tiedonsaanti- ja muiden asianosaisen oikeuksien rajoittamiseen oikeushenkilönä olevan asianosaisen sisällä.

Säännöksen poikkeuksellisuuden vuoksi se ehdotetaan hallituksen esityksessä pantavaksi täytäntöön mahdollisimman suppeana. Liikesalaisuuslain 14 §:n nojalla tuomioistuin voisi asianosaisen pyynnöstä rajoittaa niiden luonnollisten henkilöiden määrää, joilla olisi asianosaisena olevassa oikeushenkilössä oikeus saada oikeudenkäynnissä tieto myös sellaisesta liikesalaisuutta koskevasta seikasta, joka on määrätty yleisöltä salassa pidettäväksi. Säännös koskisi myös suullista käsittelyä ja ratkaisun julkisuutta. Säännöstä ei sovellettaisi asianosaiseen, joka on luonnollinen henkilö. Myös oikeushenkilössä asianosaisen asemassa olevia luonnollisia henkilöitä on aina oltava vähintään yksi.

Oikeusministeriöllä ei ole huomautettavaa ehdotuksen osalta.

Koska tuomioistuimen tiedonsaanti- ja osallistumisoikeutta koskevassa päätöksessä tarkoitetuilla luonnollisilla henkilöillä olisi rajoittamaton tiedonsaanti- ja osallistumisoikeus oikeudenkäynnissä sekä oikeus saada ehyt toisinto tuomioistuimen antamasta ratkaisusta, ei lakiehdotus lähtökohtaisesti kohtuuttomasti heikentäisi asianosaisena olevan oikeushenkilön oikeusturvaa. Ehdotetun lain 14 §:n mukaan tuomioistuin ei myöskään saisi hyväksyä tiedonsaanti- tai osallistumisoikeuden rajoittamista koskevaa pyyntöä, jos se voisi vaarantaa asianosaisen oikeutta oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin.

Toimivaltainen tuomioistuin

Esityksen mukaan tuomivaltainen tuomioistuin liikesalaisuuslaissa tarkoitetuissa riita-asioissa olisi käräjäoikeus. Jos kuitenkin vastaaja on oikeushenkilö tai elinkeinotoimintaa harjoittava luonnollinen henkilö, kanne liikesalaisuuden loukkaamista koskevassa asiassa voitaisiin käsitellä myös markkinaoikeudessa.

Yleisten tuomioistuinten ja erityistuomioistuimen toimivalta olisi näin ollen osin päällekkäinen. Ehdotus on poikkeuksellinen ja siihen liittyy väistämättä monia kysymyksiä ja ongelmia. Näitä kysymyksiä ja ongelmia, kuten myös vaihtoehtoisia ratkaisuja, on ehdotuksessa käsitelty varsin perusteellisesti eikä oikeusministeriöllä ole lisättävää tehtyyn punnintaan.

Hallituksen esityksessä esitettyjen näkökohtien perusteella oikeusministeriö pitää valittua vaihtoehtoa tasapainoisena ratkaisuna. On tarkoituksenmukaista, että sellainen liikesalaisuutta koskeva riita-asia, jolla on kytkentöjä esimerkiksi patenttia koskevaan riitaan, voidaan käsitellä myös markkinaoikeudessa. Samalla esityksessä hyväksytään se tosiseikka, että enemmistö liikesalaisuutta koskevista riita-asioista on tavanomaisia riita-asioita, jotka eivät edellytä käsittelyä teollis- ja tekijänoikeuksiin erikoistuneessa tuomioistuimessa. Oikeusministeriö kiinnittää myös huomiota siihen, että suurin osa liikesalaisuuden loukkausta koskevista asioista jo nyt käsitellään rikosasioina käräjäoikeuksissa. Johdonmukaista on, että käräjäoikeudet jatkossa voivat käsitellä näitä asioita myös silloin, kun yksityisoikeudelliseen vaatimukseen ei liity rangaistusvaatimusta.

Toimivaltasäännös edellyttää tehtäväksi muutoksia muun muassa oikeudenkäymiskaareen sekä oikeudenkäynnistä markkinaoikeudessa annettuun lakiin. Myös todistelun turvaamisesta teollis- ja tekijänoikeuksia koskevissa riita-asioissa annettuun lakiin ehdotetaan tehtäväksi oikeuspaikkasäännökseen liittyviä tarkistuksia. Oikeusministeriöllä ei ole huomautettavaa ehdotettuihin muutoksiin.

Käsitteistön yhdenmukaistaminen

Esityksessä ehdotetaan, että liikesalaisuuden osalta käytettävä käsitteistö yhdenmukaistettaisiin siten, että lainsäädännössä käytettäisiin johdonmukaisesti käsitettä liikesalaisuus. Ammattisalaisuuden käsitteestä luovuttaisiin kokonaan. Yrityssalaisuuskäsitteestä luovuttaisiin muutoin kuin rikoslain rikosnimikkeissä.

Oikeusministeriö puoltaa ehdotusta lainsäädäntöä selventävänä ja johdonmukaistavana.